

Срђан М. Перишић¹
Универзитет у Источном Сарајеву,
Филозофски факултет Пале
Пале (Република Српска – Босна и Херцеговина)

327::911.3(100)"20"
327(470)"20"
Прејледни научни рад
Примљен 21/02/2023
Измењен 23/04/2023
Прихваћен 23/04/2023
doi: [10.5937/socpreg57-42989](https://doi.org/10.5937/socpreg57-42989)

КРИЗА ЗАПАДА, ОТПОР РУСИЈЕ И РАТ – ПАРАДИГМАТИЧНЕ ПРОМЕНЕ СВЕТА

Сажетак: Криза Запада се сагледава кроз посустајање ширења постмодерне парадигме на незападне делове света. Запад је закорачио у постмодерну крајем 20. века, када је либерализам остао једини у политичком пољу, а биполарни међународни поредак равнотеже снага био срушен. Либерална постмодернизација света, започета глобализацијом, била је неумољива. Постмодерни либерализам се наметао целом свету као једина идеолошка матрица, а глобално тржиште и глобалне корпорације су диктирали односе у свету. Вестфалски систем међународних односа, као једна од преосталих модерних категорија која подразумева примат суверене државе, почео је нестајати. Међутим, моћ хегемона САД, као војног, политичког и идеолошког заштитника глобализације и постмодерне, почела је да опада 2008. године (сила у опадању). С друге стране, јављао се отпор наметању постмодерне. Русија прва доноси антилибералне и антиглобализацијске законе (2013) па Запад почиње постмодерну кампању против Русије. САД и Запад, суочени са све већим отпорима, окрећу се геополитичким стратегијама из периода модерне како би сачували хегемонију. Против Русије се геополитички употребљава Украјина (као постмодерна творевина у посредничком рату против Русије). Русија се идеолошки и геополитички супротставља постмодерном Западу (уводи духовност и традицију у јавну сферу) и геополитички се ангажује на стварању мултиполарности и равнотеже снага. Русија тако напушта Запад. То ствара другачију парадигму, али не само за Русију него за цео свет. У раду се рат посматра као последица, а не као узрок светске кризе (која је такође последица). Узроци су у немогућности постмодерне (у свим њеним аспектима) да се као парадигма наметне целом свету.

Кључне речи: Русија, Запад, постмодерна, геополитика, идеологија, моћ, рат

¹ srdjan.perisic@ffuis.edu.ba

УВОД

Војна интервенција Русије у Украјини, започета у фебруару 2022, разоткрила је много питања. Као што историја показује да ратови не избијају преко ноћи, већ су производ разних криза и смене епоха или међународних поредака, тако је и „украјински рат“ пре последица светске кризе, а не њен узрок. Наравно, исход рата имаће последице на свет, којима ће се криза завршити или се додатно обликовати и усмерити. Дакле, рат је разоткрио кризу која већ постоји као и смену међународног поретка. У раду се покреће истраживачко питање – каква је то криза која је проузроковала највећи рат у Европи од завршетка Другог светског рата.

Светске кризе можемо посматрати у геополитичким, економским, идеолошким, културно-цивилизацијским и другим контекстима. Без обзира на то који контекст анализирали, долазимо до категорије моћи. Одређене дефиниције моћи наглашавају војну и економску моћ државе (Waltz, 2008; Mearsheimer, 2017; Proroković, 2018). У том смислу, промена структуре и расподеле војне и економске моћи између држава (промена међународног поретка) изазива кризу и на крају рат. Друге дефиниције истичу да је моћ друштвени процес који конституише друштвене идентитете и капацитете субјеката, тј. врши субјективизацију у друштву (Foucault, 1997; Barnett & Duvall, 2005; Hard & Negri, 2005). Оног момента када моћ губи снагу субјективизације, долази до криза.

С тим у вези, војна и економска моћ, и моћ у смислу субјективизације, не могу се посматрати изван идеологије која је матрица (образац) дејства моћи. Идеологија намеће своју слику стварности и сам дискурс, тако да је и она моћ. Дакле, моћ, без обзира на то како је разумели, у корелацији је са идеологијом.

Овај рад обухвата области међународних односа (реализам), идеологија, геополитике и политичке теорије. Прва хипотеза гласи: Запад, предвођен Сједињеним Америчким Државама, налази се у свеопштој кризи која се испољава као војна, економска (релативно опадање моћи САД и јачање моћи држава конкурената, пре свега Русије и Кине) и као идеолошка криза (криза либерализма и постмодерне парадигме). Узроци кризе Запада су у немогућности постмодерне (у свим њеним аспектима) да се наметне целом свету као општа парадигма. Друга хипотеза гласи: Русија се појављује као носилац отпора наметању постмодерне парадигме и либерализма, као и носилац отпора хегемонији САД (униполаризму и геополитичкој таласократији). Криза Запада и отпор Русије условљавају промену међународног поретка.

Рад, дакле, има вишедисциплинаран приступ. Због тога се за разумевање кризе Запада, позиције Русије, за разумевање преласка са униполарног на мултиполарни поредак и схватања рата који се дешава користимо теоријско-епистемолошким приступима: теорија реализма, теорија светских система (Wallerstein) и геополитичка теорија. Поред тога, веома важан теоријски приступ је сагледавање парадигме постмодерне, њених аспеката и домета на крају 20. и почетком 21. века. Основна метода у раду је дедуктивна, у структуралном контексту временских епоха и просторне парадигме.

ПРОМЕНА МЕЂУНАРОДНОГ ПОРЕТКА

Међународни поредак је структура коју чине државе, међусобно распоређене по количини моћи којом располажу. Поред држава, као основних јединица структуре (учесника или елемента), постоје и међународне и транснационалне организације као учесници. Битно је истаћи да међународни поредак „као целина“ делује на сваку државу. Расподела моћи између држава је „расподела способности“, а структура „као целина“ је структурисана моћ. Деловање структуре међународног поретка, „као целине“, на све учеснике у ствари је дејство структурисане, распоређене моћи. Место које ће држава заузимати у међународном поретку моћи, односно моћ државе, зависи од: величине територије, бројности становништва, расположивости ресурса, економске способности, војне снаге, политичке стабилности и вештине. Структура међународног поретка, у којој је моћ кључна, повратно утиче на јединице (државе), награђујући или кажњавајући понашања која су, више или мање, сагласна са расподелом моћи (Waltz, 2008, str. 108–112; Perišić, 2020a, str. 43). „Структура система мења се заједно са променама расподеле способности између јединица система. Промене структуре мењају очекивања која имамо о томе како ће се јединице система понашати, као и о исходима које ће њихове интеракције произвести“ (Waltz, 2008, str. 109).

У зависности од расподеле моћи међународни пореци су биполарни, триполарни, мултиполарни, а када је моћ највише концентрисана у једној држави, говоримо о униполарном поретку (Dimitrijević & Stojanović, 1996; Tsygankov, 2003; Monteiro, 2012; Proroković, 2018, str. 281–337).

Међународни пореци се мењају, што значи да се мења структура моћи, на штету претходног поретка. Прво претходни поредак долази у кризу, односно носиоци моћи више нису исти. То изазива разне локалне и регионалне кризе и ратове, као и светске сукобе. Тако је криза Версајског поретка тридесетих година 20. века, а у суштини криза моћи В. Британије и Француске, и раст моћи Немачке, Јапана и САД, довела до светског рата.

Теорија „три света“ је била актуелна током хладног рата (биполарног поретка), посебно заступљена међу ауторима реалистима. Теорија полази од тога да је свет структурисан по моћи на *први* и *други свет*, а постоји и *трећи свет* као простор у коме се одвија борба за моћ између првог и другог света.

Подела света на три дела, заснива се на процени нивоа научно-технолошког напретка, економске снаге, индустријализације. Првим светом се сматрао Запад, предвођен са САД, и обухватао је капиталистичке државе са либерално-демократским режимима, са високим привредним и научно-техничким растом итд. Други свет се односио на социјалистичке земље, предвођене Совјетским Савезом, а трећи је обухватао земље са неразвијеном економијом и слабом индустријализацијом, спорим научним и технолошким развојем, архаичним политичким институцијама, слабом и некомпетентном војском, а простирао се у Африци и деловима Азије и Латинске Америке (Gaddis, 1997; Dugin, 2022b). „Први свет себе је сматрао ненадмашним моделом људског друштва, претходником напретка и видљивог израза судбине читавог човечанства. Сматрао је да друга два света треба да сустигну први свет“ (Dugin, 2022b).

Појам другог света је важан како бисмо разумели да је могућ развој другачији од либералног капитализма (првог света), при чему се могу постићи резултати који су

упоредиви са онима на Западу. Други свет је имао потенцијал да се супротстави првом и оспори универзалност његовог модела, а то се видело у економском развоју, научном потенцијалу, образовању, социјалној заштити, урбанизацији, индустријализацији, итд. „Ова два света су била у нестабилној равнотежи, јер је први свет инсистирао на својој надмоћи, а други свет се томе супротстављао делимично усвајајући одређене елементе економије, технологије, итд.“ (Dugin, 2022b). Суштина биполарног поретка је било сучељавање између првог и другог света, а трећи свет је био „главно бојно поље“ између две моћи.

Крајем осамдесетих година 20. века свет је доживео рушење биполарног поретка. Промена поретка је дошла после кризе на Истоку, када је опала моћ Совјетског Савеза (СССР), што је у периоду 1989–1991. дезинтегрисало ту државу. Русија је постала регионална сила чији је утицај био ограничен на део постсовјетског простора (Proroković, 2018, стр. 343–344). Због поремећаја равнотеже, у источној Европи су избили разни локални и регионални сукоби.² Дотадашњи биполарни поредак замењен је униполарним, хегемонским поретком, у којем је једна држава (САД) вршила највећи део војног, политичког, економског и културног утицаја у свим деловима света.

Међутим, униполарни поредак је временски краће трајао од биполарног и био је веома нестабилан.³ Наиме, многи аутори (пре свега реалисти) теоретизовали су емпирију униполарног поретка наводећи да победа Запада у хладном рату није довела до „краја историје“ него до нестабилности (Waltz, Mearsheimer, Monteiro, Proroković). Униполарни поредак је пореметио равнотежу, што је неприродно за структуру. Структура је немогућа ако поседује само моћ једне светске силе, па је тиме униполарна структура осуђена на неуспех (Waltz, 2000; Proroković, 2018; Perišić, 2020a). Емпирија је показала да је униполарни поредак подложен сукобима, како унипола (хегемона) са другим државама, тако и између других држава (Monteiro, 2012). Миршајмер наводи да су САД кратко биле хегемон, и да су се брзо појавиле регионалне силе изазивачи (Mearsheimer, 2017).

Теорију светских система Валерштајн је започео још 1976. године (Wallerstein, 1976). Валерштајнова подела савременог света на центар („језгро“), полупериферију и периферију (Wallerstein, 2004), одговара подели на први, други и трећи свет.

У униполарном поретку, полупериферија је обухватала земље око „језгра“, које су технолошки и економски настојале да буду на нивоу „језгра“. Те земље су такође капиталистичке, али прилагођавају моделе капитализма својим националним карактеристикама. „У њима се либерална хегемонија само делимично прихвата – посебно у економији, технологијама и моделима индустријализације, док политичким системом, културом и јавном свешћу и даље доминирају локални модели који одговарају преткапиталистичким или некапиталистичким моделима“ (Dugin, 2022c).

² У Европи су одмах после рушења биполарног поретка вођени ратови: рат за Нагорно-Карабах између Јерменије и Азербејџана (1988–1994), грађански ратови на подручју бивше Југославије (1991–1995), рат у Придњестровљу и Молдавији (1992), рат Грузије са отцепљеним републикама Ј. Осетијом и Абхазијом (1991–1993), Први чеченски грађански рат (1994–1996). У свету је први регионални сукоб после рушења биполарног поретка био рат у Заливу (коалиција са САД на челу против Ирака 1990–1991).

³ Врхунац униполарног поретка и моћи САД је агресија на СРЈ 1999. и на Ирак 2003. године.

Ова полупериферија обухвата Русију, Индију и Кину, развијеније земље Латинске Америке, посебно Аргентину и Бразил, поједине исламске земље.

Управо политика неких држава из полупериферије, пре свега Русије, у тежњи да се развијају независно од намера Запада („језгра“), довела је до тога да се униполарни поредак није показао дуготрајним. Пророковић наводи да се узрок стварања мултиполарности налази „у потреби држава да се заштите осигуравајући националну безбедност, јер је то предуслов остварења било каквих интереса“ (Proroković, 2018, str. 342). То значи да неке државе, а пре свега Русија, нису прихватиле позицију другоразредне државе у униполарном поретку, па макар она била и регионална. Због тога је Русија, иако ослабљена разним дезинтеграционим процесима деведесетих година, веома брзо после 2000. године кренула у јачање у стратешким областима (војна и економска моћ).

Према томе, за разлику од Валерштајна, који је полупериферију и периферију посматрао као привремено стање неразвијених друштава која још нису укључена у „језгро“, у многим земљама полупериферије, током униполарног међународног поретка, стварала су се уверења да је могућ другачији, независан ток развоја. Тај развој „одбацује универзалност капитализма и либералну глобализацију и одбацује право језгра да буде синоним за будућност и пример универзалне судбине. Полупериферија се не посматра као посредни феномен између језгра и периферије, већ као независна комбинација суштинског цивилизацијског идентитета који остаје непромењен и процеса модернизације“ (Dugin, 2022c). То је значило да Русија треба да се развија у складу са својим културно-цивилизацијским идентитетом, који је повезан са ресурсно-економским потенцијалима земље.

КРИЗА ЛИБЕРАЛНЕ ПОСТМОДЕРНИЗАЦИЈЕ СВЕТА

Смена биполарног поретка униполарним обележена је још једном променом, колосалног значаја. То је смена временских (историјских) епоха или парадигми. Модерна епоха је крајем 20. века доживела свој врхунац и крај, при чему је, пре свега, Запад ушао у постмодерну парадигму (Giddens, 1998; Hard & Negri, 2005; Dugin, 2008; Žunjić, 2009; Baudrillard, 2009; Epstein, 2010). Завршетак модерне и почетак постмодерне је исход сукоба политичких идеологија, који је доживео врхунац у 20. веку. Идеологије, и њихове интерпретације, јесу „ратови идеја“ који имају политичку, социокултурну и економску димензију. Сукоби идеологија се у суштини односе на моћ и утицај, баш као и код ратова око територија и материјалних ресурса, а њихови улози могу бити веома високи (Echevarría, 2008, str. 63).

Идеологије либерализма, социјализма и фашизма у модерној епохи имале су свој пут модерности, своје верзије прогреса и *краја историје* као завршетка процеса модернизације (Wallerstein, 2005; Dugin, 2008). На крају 20. века, као победнички, остаје само либерализам као наслеђе целокупне модерне (Dugin, 2008, str. 138–139; Perišić, 2014, str. 99). Рушење Берлинског зида је историјска прекретница „чији ефекти превазилазе стандардизоване смене елита и политичких платформи, тј. промена целокупне парадигме подразумевала је тектонске преображаје на егзистенцијалној и метафизичкој равни“ (Koljević, 2019, str. 741). Тако је Фукујама са једне стране у праву

када говори о „крају историје“ као о победи капитализма и либералне демократије (Фукујама, 1989). Либерализам је „створио стартне услове за израстање парадигме постмодерне“ (Dugin, 2008, str. 150), односно преласка модерне и индустријског друштва у постмодерну и информационо друштво (Perišić, 2014, str. 100).

Оно што је у пракси означила победа либерализма јесте феномен глобализације. Либерализам и постмодерна су разоткрили да је глобализација практична реализација „исконских претензија Запада на универзализацији свог историјског пројекта и свог система вредности“ (Dugin, 2009, str. 132; Perišić, 2021, str. 891). Међутим, управо токови глобализације, односно, емпирија наступајуће постмодерне епохе и униполарног поретка, демантују Фукујама и либерале. Свет је већ деведесетих година 20. века ушао у стање дубоке политичке и економске кризе, све већег насиља, ратова, тероризма, „ратова против тероризма“, „хуманитарних“ ратова, војних интервенција, економских и политичких санкција. Приказује се да се „хуманитарни“ ратови воде на страни „човечанства“ или „добра“ (Koljević, 2019, str. 745). „С тим у вези, према непријатељу је дозвољено све. Примери су Ирак, Авганистан, Југославија, Либија, Сирија, Латинска Америка, итд. Ради се о покретању ратова из некаквих моралних начела које је дефинисао либерални Запад“ (Perišić, 2014, str. 101). На сцени је морализација и „постмодерно прибегавање појмовима правде и зла“, што се не разликује од „некадашњег позива на истребљење неверника или спаљивање вештица“ (Hard & Negri, 2009, str. 32).

С друге стране, либерална постмодернизација је увела свет у дефинитивно негирање и одбацивање свих колективних идентитета и вредности (из модерне и премодерне епохе). Не само религија и традиција, које су на Западу током модерне склоњене из јавне сфере („вера је приватна ствар“), него нација и држава (суверенитет) постају категорије које се сматрају застарелим и одбацују се. Глобалне корпорације преузимају улогу држава, уз добровољно прихватање њихових елита. Одбацују се и биолошки и полни колективни идентитети (дечак и девојчица – уместо њих неутрална заменица „оно“; отац и мајка – уместо њих родитељ 1 и 2, итд.). Такође, постмодерна врши „обртање“ приватне и јавне сфере. Индивидуалност, над којом је човек до сада владао (нарочито у премодерни, али дуго и у модерној епохи), постаје то „што влада самим човеком“. Нагони попуњавају јавну, политичку сферу, која је очишћена од колективних идентитета и вредности. Пример тога су LGBT покрети који своју сексуалност не само да јавно показују да је њиховом личношћу овладала него је настоје приказати као главно питање јавне сфере, тј. политике.

Многе државе полупериферије, пре свега Русија, биле су ужаснуте постмодерном, у свим њеним димензијама. Зато постепено долази до отпора постмодерни и „језгру“, и то је почетак кризе Запада. Постмодерна више није уверљива и не може да се шири на цео свет. Либерална хегемонија доживљава свој крај (Mearsheimer, 2018), и гледамо „‘поновно рођење историје’, кроз које се покушава успоставити правичнији поредак“ (Koljević, 2022, str. 4). „Неолиберализму у теорији и пракси – а посебно начинима на који је реализован кроз политику интервенционизма и људских права – супротставила се политика суверенитета у чијем средишту се налази концепција самоустављања“ (Koljević, 2022, str. 3–4). Геостратешки, САД у унутрашњој и спољној политици губе полуге моћи (економске и војне). „Глобално лидерство САД не само да је угрожено већ је и највероватније историјска категорија“ (Proroković, 2020, str. 258).

Наиме, полупериферија (други свет) постепено „престаје да буде међуетапа и сива зона између ‘прогреса’ и ‘варварства’, ‘цивилизације’ и ‘архаике’, већ се успоставља као поље суверених цивилизација које саме успостављају основне критеријуме, норме и мере – с обзиром на људску природу, Бога, бесмртност, време, душу, веру, пол, породицу, друштво, правду, развој итд. Само језгро тиме губи статус универзалног циља и постаје само једна од цивилизација“ (Dugin, 2022c). Други свет каже да „саме земље језгра нису апстрактни пример универзалне будућности, већ само један од региона човечанства, једна од његових провинција, која је направила свој избор, али тај избор мора остати унутар њених граница“ (Dugin, 2022c). Прави пример снаге полупериферије је Русија.

ОТПОР РУСИЈЕ ПОСТМОДЕРНОМ ЗАПАДУ

Нестанком Совјетског Савеза, наступом постмодерне, униполарног поретка и хегемоније САД, Русија се деведесетих година 20. века („ера Јељцина“) определила да постане део Запада. То се огледало у копирању западних политичких и идеолошких модела. Највидљивије је било у економији, где је Русија од 1992. до 1998. доживела потпуни крах доктрином *шок терапије* (Živanov, 2002; Volkonsky, 2002; Branković, 2007). Економски суноврат условио је и демографски пад несагледивих размера (Perevedencev, 2005; Petrović, 2007; Branković, 2007).⁴ У спољној политици прозападна политичка елита „без колебања је следила западне путеве, као прирепак Запада, не би ли тако обезбедила економске и политичке дивиденде“ (Guskova, 2003, str. 315). Крајем 1990-их година постало је јасно да тај пут води Русију у нестанак. Запад је захтевао даљу либерализацију у економији и друштву, уз истовремено ширење НАТО-а према руским границама.

Владимир Путин је, поставши председник 2000. године, почео опрезно да се противи прозападној оријентацији коју су поставили „либерални реформатори“. На почетку се то огледало у прихватању либерализма у економији, али да Москва контролише своје територије.⁵ Међутим, Путин је постајао све чвршћи у својој посвећености суверенитету. Русија је са Западом делила либералну идеологију, али је „очајнички желела да је комбинује са суверенитетом“ (Dugin, 2022a). Због тога, руска елита 2006. године осмишљава политичку стратегију под контрадикторним називом – суверена демократија (Perišić, 2015, str. 196–199). Тиме је Русија желела да буде део глобалног Запада, али истовремено да задржи суверенитет. Идеја је била да се Русија искаже суверено, а то значи да сачува своје културне и цивилизацијске посебности. На тај начин је почела да дефинише своју геополитичку и идеолошку парадигму, тада познату под називом *Путинов план* из 2006–2007. године. Планом су

⁴ БДП је 1992. пао за 70% у односу на 1990. годину, да би потом био преполовљен. Национални производ са 2.000 милијарди амер. долара пао је на свега 200 милијарди. У периоду 1992–1998. у Русији се за 53% повећала смртност мушкараца, а за 23% жена. Превремено је умрло два милиона људи (болести, убиства и самоубиства), док је у Првом светском рату у Русији настрадало и умрло 1,7 милиона људи (Branković, 2007, str. 49).

⁵ Други чеченски рат (1999–2000) резултат је тог компромиса.

дефинисани правци деловања: развој Русије као посебне и јединствене цивилизације; заштита целог културног простора, руског језика, историјске традиције; повећање способности економије, подршком науке, развојем инфраструктуре, јачањем инвестиција у високим технологијама; обезбеђење новог квалитета живота грађана (повећање зарада, пензија, стипендија); заштита суверенитета Русије, одбрамбене способности земље и обезбеђење места за Русију у мултиполарном свету (Perišić, 2015, str. 200; United Russia, 2008). Период од *Пушиновој илани*, крајем 2006, па све до војне интервенције у Украјини 2022. године, означавамо као период одвајања Русије од либералне и америчке хегемоније, тј. њеног отпора Западу ([Табела 1](#)).

Русија је тиме желела да сачува свој идентитет и развој (сувереност), у условима америчке хегемоније и униполарности. Међутим, то није могло дуго да се задржи. „Идеологија Запада је остала бескомпромисна: они који прихватају либерализам морају се повиновати Западу“ (Dugin, 2022a). У униполарном поретку Запад је одређивао „ко је суверен“ и „ко је демократски“, што је значило да већина земаља није била независна. Постмодерна епоха је сувереност прогласила превазиђеном категоријом, у корист наднационалних творевина (НАТО, ЕУ, ММФ, итд.) и транснационалних компанија. На целом Западу дошло је до деградације категорија демократије из епохе модерне. То је сагласно наступу постмодерне која одбацује све колективне категорије којима припада и демократија. Деградација демократије је у политичкој и социјалној димензији (Perišić, 2012, str. 141–142; Bourdieu, 1999, str. 110–111).

Притисак Запада и постмодерности на Русију био је такав да је она све више истицала да није део Запада и постмодерне епохе, већ да има свој пут развоја. То се јасно показало поновним избором Путина за председника Русије 2012. године. Тада је почела реализација идеолошких и геополитичких идеја законским пројектима. На снагу су 2013. године ступила два закона, Закон о одговорности за вређање осећања верника и Закон о заштити деце од пропаганде нетрадиционалних сексуалних односа, којим су предвиђене санкције за ширење хомосексуализма међу малолетницима (Perišić, 2015). Ова два закона покренула су до тада невиђену анти-руску кампању на Западу и означила су почетак увођења економских санкција. То је било и очекивано јер се Русија тим законима одвојила од либералне постмодерне ([Табела 1](#)).

Одвајање од идеологије постмодерне Путин је представио и на Валдајском форуму 2013. године. Путин је тада говорио о вредностима које су супротне идеологији постмодерног Запада. „Ми гледамо како су многе евроатлантске земље пошле путем одрицања од свог корена, од хришћанских вредности, које су у основи западне цивилизације. Одбацују се морална начела и сваки традиционални идентитет: национални, културни, религиозни, па чак и сексуални. Спроводи се политика која ставља у једну раван породицу и истополно партнерство, веру у Бога и веру у сатану“ (Putin, 2013).

ОТПОР РУСКЕ ГЕОПОЛИТИКЕ ТАЛАСОКРАТСКОЈ ГЕОПОЛИТИЦИ ЗАПАДА

Основна карактеристика процеса постмодерне јесте негирање и одбацивање модерних и премодерних категорија, као и политичких идеја (антиполитика) и стратегија из модерне епохе. Глобализација је ширење либерализма на читав свет, у полупериферији и периферији. Међутим, у условима постепеног стварања отпора Русије и полупериферије, САД и Запад откривају из „арсенала“ модерне епохе кључне геополитичке стратегије. Пре свега, против Русије се оживљавају таласократске стратегије британске и америчке геополитике с почетка 20. века. Тако је Макиндер (Mackinder) у британској геополитици поставио да Запад не сме да дозволи да се две централне државе Евроазије (Русија и Немачка) повезују и сарађују (Mackinder, 2009). Формулисана је „стратегија кордона“, по којој државе источне Европе, од Балтичког мора на северу до Јадранског и Егејског на југу, не смеју да буду под утицајем ни Немачке, ни Русије (Совјетског Савеза) (Mackinder, 2009; Perišić, 2022, str. 44; Proroković, 2022, str. 747). Тако су САД наставиле да спроводе британску таласократску геополитику из модерне епохе – да кордон у источној Европи треба да омогући „уклињавање“ у Европу неевропских земаља из поморског света, пре свега САД. Тиме се Европа распољује на два дела, и спречава се да се геополитички уједини у јединствен континентални простор и савез (Perišić, 2022, str. 44). Бжежински (Brzeziński) је у том „кордону“ управо Украјину обележио као земљу коју треба одвајати од Русије, јер „уколико би повратила контролу над Украјином, Русија би још увек могла да буде лидер једне одлучне евроазијске империје“ (Brzeziński, 1999, str. 89). „Наранцастом револуцијом“ у Кијеву 2004. године свима је било јасно који је геополитички циљ Запада.

Пушинов план крајем 2006, говор у Минхену 2007. године, почеци су постепене изградње геополитике на темељу заштите суверенитета, културне и цивилизацијске посебности. Пресудна година када Русија као светска сила поново ступа на сцену међународних односа јесте 2008. година. Тада она почиње да оспорава Сједињеним Државама статус суперсиле (Табела 1). Русија је те године поразила Грузију, која је водила посреднички рат. Одмах после тога Русија је признала Јужну Осетију и Абхазију као независне државе. Дакле, Русија је наметнула своје једнострано решење и блокирала америчко наметање једностраног решења нападом Грузије на Јужну Осетију и Абхазију. То је био први пораз САД од успостављања униполарног поретка. „Уколико једна држава која претендује на статус суперсиле није способна да даје кључне импULSE регионалној безбедносној динамици и тако обликује међународне односе, онда она губи тај статус“ (Proroković, 2018, str. 346).

Упоредо, Русија је у Европи покренула стратешку енергетску иницијативу (Северни ток, Јужни ток, касније Турски ток) као актер који може да гарантује енергетску безбедност целој Европи. То је и у циљу изградње нових економских савеза у Евроазији и спречавања геополитичког ограничавања Русије (Perišić, 2016; Proroković, 2018). У простору Евроазије Русија почиње економску и војну интеграцију преко Евроазијског економског савеза (ЕЕС) и Организације о колективној безбедности (ОДКБ), као и економску и безбедносну сарадњу у оквиру ШОС-а,

Шангајске организације за сарадњу (Perišić, 2015, str. 258–266). Управо је ШОС пример како земље полупериферије у Евроазији настоје да се у решавању стратешких питања одвоје од решења које нуди „језгро“ (први свет – Запад). Очигледни пример економског окупљања полупериферије мимо механизма из „језгра“ јесте и БРИКС. У питању је економска организација, основана 2006. у Санкт Петербургу, у којој Русија са осталим чланицама угрожава економски примат Запада.⁶ БРИКС је 2022. године добио захтев за учлањење од Аргентине, Ирана, Саудијске Арабије, Турске, Алжира и Египта – такође земаља из полупериферије.

Рушењем политичког и правног система Украјине 2013–2014. („мајдан револуција“), САД и Запад од Украјине праве нову постмодерну творевину као „анти-Русију“.⁷ Због тога је Русија вратила Крим у свој састав 2014. године и помогла Доњецку и Луганску област да опстану у грађанском рату који је уследио после рушења политичког система Украјине. Москва је 2014. године објавила нову *Војну доктрину РФ*. У доктрини се НАТО први пут јасно одређује као непријатељ Русије, а проширивање НАТО-а као директна војна претња. Према доктрини, Русија задржава право да на конвенционални напад одговори употребом нуклеарног оружја (*Military Doctrine*, 2014, sec. 12 and 27).

Русија је спречила војну интервенцију САД и Запада на Сирију, и заједно са Кином и Ираном направила равнотежу снага. Коначно, војном интервенцијом 2015. године у Сирији Русија је у великој мери истиснула САД из тог простора. „Да је Русија поражена у Сирији, њена позиција у Украјини би такође била нарушена, услед чега би био доведен у питање и статус велике силе“ (Proroković, 2018, str. 350). Коначно, војном интервенцијом у Украјини 2022. године, Русија зауставља таласократску експанзију у Евроазији и прави радикални раскид са Западом.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА: ПАРАДИГМАТИЧНЕ ПРОМЕНЕ

Дуже од једне деценије одвија се сучељавање либералне постмодерне (униполарност и глобализам) са суверенизмом (мултиполарност). Сучељавање је својеврсна криза Запада, јер се крајем 20. века није учовао никакав отпор либералној и америчкој хегемонији, као главним структурама моћи у свету. Међутим, либерални поредак

⁶ Економски потенцијал Бразила, Русије, Индије, Кине је такав да ове земље заузимају преко 25% светске копнене површине, 40% становништва и учествују у глобалном БДП 31,5%, што је већи удео БДП него што имају земље Г7. Ове четири земље су међу највећим и најбрже растућим тржиштима у свету.

⁷ Постмодерни пројекат „анти-Русија“ обухвата насилну украјинизацију и русофобију. Спроводи је елита која има свој националистички и неонацистички део, заступљен на западу Украјине, са центром у Лавову, и либерално-западњачки део у Кијеву и централним регионима земље. Елиту у Кијеву чине присталице ЕУ и према Русији се односе непријатељски – „као према туђој земљи, туђем историјском путу и начину живота“. Либерална оријентација са украјинизацијом су гаранција да „Украјина неће бити Русија“. „Управо је та идеологија најопаснија (опаснија од украјинског национализма као таквог), а заједно са њим чини идејну основу данашње русофобије“ (Perišić, 2015).

доживљава крај. У моменту када је „желео да буде тотализујући одједном изненада извиру и прошлости и садашњости и будућности – и њихова историчаност“ (Koljević, 2021, str. 12). Долази до промена у међународном поретку повратком Русије. Повратак Русије је и *повратак историје* (Perišić, 2020b). Тај повратак је означио да се свет окреће суверенизму. Враћа се аутономији и културно-цивилизацијској различитости. Реч је о почетку „самоуспостављања“ (Koljević, 2021). Оне успостављају своје критеријуме и норме – „с обзиром на људску природу, Бога, бесмртност, време, душу, веру, пол, породицу, друштво, правду, развој итд.“ (Dugin, 2022c).

Глобални сукоб Запад–Русија говори да је Русија у њему коначно раскинула са Западом („језгром“), либералном постмодерном и америчком хегемонијом. Русија је дуго покушавала да одржи контакт са Западом, са његовим технологијама, са његовим правилима и разним форматима (организацијама). Рат на подручју источне Европе је те везе срушио. Русија је напустила Запад. С тим у вези, морамо да разумемо фундаменталну чињеницу да руско раскидање са Западом и либерализмом парадигматично гради другачије позиције и односе, али не само за Русију него за цео свет.

Srđan M. Perišić¹
University of East Sarajevo,
Faculty of Philosophy Pale
Pale (Republic of Srpska – Bosnia & Herzegovina)

THE CRISIS OF THE WEST, RUSSIA'S RESISTANCE AND WAR – PARADIGMATIC CHANGES IN THE WORLD

(Translation *In Extenso*)

Abstract: The crisis of the West is perceived through the diminishing expansion of the postmodern paradigm to the non-Western parts of the world. The West entered the postmodern at the end of the 20th century, when liberalism remained alone in the political field, while the bipolar international order of the balance of power was destroyed. Liberal postmodernization of the world, initiated by globalization, was adamant. Postmodern liberalism imposed itself to the whole world as the only ideological matrix, whereas the global market and global corporations dictated the relations in the world. The Westphalian system of international relations, as one of the remaining modern categories implying the primacy of the sovereign state, began disappearing. However, the power of the hegemon USA as a military, political and ideological protector of globalization and postmodern, began dwindling in 2008 (a declining power). On the other hand, resistance emerged to the imposition of the postmodern. Russia was the first to adopt anti-liberal and anti-globalization laws (2013), which prompted the West to start a postmodern campaign against Russia. The USA and the West, faced with the increasing resistance, resort to geopolitical strategies from the period of the modern in order to preserve hegemony. Ukraine (as a postmodern creation in the mediation war against Russia) is geopolitically used against Russia). Russia opposes the postmodern West ideologically and geopolitically (by introducing spirituality and tradition in its public sphere) and it is geopolitically engaged in creating multipolarity and the balance of power. In this manner, Russia leaves the West. That creates a different paradigm, not only for Russia, but for the whole world. The paper considers the war a consequence and not a cause of the world crisis (which is also a consequence). The causes lie in the inability of the postmodern (in all its aspects) to impose itself onto the whole world.

Keywords: Russia, the West, the postmodern, geopolitics, ideology, power, war

¹ srdjan.perisic@ffuis.edu.ba

INTRODUCTION

Russia's military intervention in Ukraine starting in February 2022 has revealed a number of questions. Since history shows that wars do not break out overnight but are a product of different crises and change of epochs or international orders, the "Ukrainian war" is rather a consequence of the world crisis, and not its cause. Of course, the outcome of the war will affect the world, and the consequences will lead to the end of the crisis or further shape and direct it. Namely, the war has revealed the crisis that already existed, as well as the change of the international order. This paper will raise the research question – what kind of crisis has caused the greatest war in Europe since the end of the Second World War.

We can perceive world crises in geopolitical, economic, ideological, cultural-civilizational and other contexts. Regardless of the analyzed context, we reach the category of power. Certain definitions of power emphasize military and economic power of the state (Waltz, 2008; Mearsheimer, 2017; Proroković, 2018). In that respect, the change of structure and distribution of military and economic power among the states (the change of the world order) causes a crisis and subsequently a war. Other definitions stress that power is a social process constituting social identities and capacities of the subjects, i.e., performs subjectivization in society (Foucault, 1997; Barnett & Duvall, 2005; Hard & Negri, 2005). At the moment when power loses its strength of subjectivization, crises emerge.

To that end, military and economic power, and power in terms of subjectivization, cannot be observed outside the ideology as a matrix (patter) of the effect of power. The ideology imposes its own image of reality and the discourse itself, so that it is power as well. Therefore, power, regardless of how we may understand it, correlates with the ideology.

This paper covers the fields of international relations (realism), ideologies, geopolitics and political theory. The first hypothesis is: the West, led by the United States of America, is undergoing an overall crisis that is manifested as a military crisis, an economic crisis (relative decline of the US power and the strengthening power of its rival states, primarily Russia and China) and as an ideological crisis (the crisis of liberalism and the postmodern paradigm). The causes of the crisis of the West lie in the inability of the postmodern (in all its aspects) to impose itself onto the whole world as a general paradigm. The second hypothesis is: Russia appears as the bearer of resistance to the imposition of the postmodern paradigm and liberalism, as well as the bearer of resistance to the hegemony of the USA (unipolarity and geopolitical thalassocracy). The crisis of the West and Russia's resistance lead to the change of the international order.

Therefore, the paper has a multidisciplinary approach. That is why for understanding the crisis of the West, Russia's position, the shift from the unipolar to multipolar order, as well as for understanding the war currently taking place, we use theoretical-epistemological approaches: the theory of realism, the theory of world systems (Wallerstein) and the geopolitical theory. Moreover, a very important theoretical approach is the perception of the postmodern paradigm, its aspects and accomplishments at the end of the 20th and the beginning of the 21st century. The basic method in the paper is deductive, in the structural context of time epochs and spatial paradigm.

CHANGE OF THE INTERNATIONAL ORDER

The international order is a structure composed of the states, mutually distributed by the amount of power they possess. Apart from the states as basic units of structure (participants or elements), there are also international and transnational organizations as participants. It is important to emphasize that the international order “as a whole” affects every state. The distribution of power among the states is the “distribution of abilities”, while structure “as a whole” is structured power. The effect of the structure of the international order “as a whole” on all the participants is actually the effect of structured, distributed power. The place to be taken by the state in the international order of power, i.e., the power of a certain state, depends on: the size of the territory, population numbers, availability of resources, economic capacities, military power, political stability and skills. The international order structure, in which power is of key importance, in turn affects the units (the states) by rewarding or punishing behaviours that are, more or less, in line with the distribution of power (Waltz, 2008, pp. 108-112; Perišić, 2020a, p. 43). “The system structure changes together with the changes in the distribution of capacities among the system units. Changes of the structure change the expectations we have about how the system units will behave, as well as about the outcomes produced by their interactions” (Waltz, 2008, p. 109).

Depending on the distribution of power, international orders are bipolar, tripolar or multipolar and, when power is concentrated mostly in one state, we call it the unipolar order (Dimitrijević & Stojanović, 1996; Tsygankov, 2003; Monteiro, 2012; Proroković, 2018, pp. 281-337).

International orders change, which means that the structure of power also changes at the expense of the previous order. First of all, the previous order enters a crisis, and the bearers of power are no longer the same. It causes different local and regional crises and wars, as well as world conflicts. That is how the Versailles order crisis in the 1930s, in fact the crisis of power of Great Britain and France, and increasing power of Germany, Japan and the USA, led to the world war.

The “three worlds” theory was current during the Cold war (bipolar order), particularly widespread among the authors of realism. The theory starts from the world being structured by power into the *first* and *the second world*, while there is also *the third world* as the space in which the struggle between the first and the second worlds takes place.

The division of the world into three parts is founded on the assessment of the level of scientific-technological progress, economic strength, and industrialization. The West led by the USA was considered the first world and it covered the capitalist states with liberal-democratic regimes, with high economic and scientific-technical growth etc. The second world referred to the socialist countries led by the Soviet Union, while the third included the countries with underdeveloped economies and poor industrialization, slow scientific and technological development, archaic political institutions, weak and incompetent army – and it stretched across Africa and parts of Asia and Latin America (Gaddis, 1997; Dugin, 2022b). “The first world considered itself an unrivalled model of human society, precursor or progress and a visible expression of the destiny of entire humanity. It also thought that the other two worlds should catch up with the first world” (Dugin, 2022b).

The concept of the second world is important for understanding that it is possible to have development different from liberal capitalism (the first world), whereas results can be achieved that are comparable to those in the West. The second world has the potential to oppose the first and to question the universality of its model, which could be seen in economic development, scientific potential, education, social protection, urbanization, industrialization etc. "These two worlds were in unstable balance, because the first world insisted on its superiority, while the second world opposed it by partially adopting certain elements of economy, technology etc." (Dugin, 2022b). The essence of the bipolar order was the confrontation of the first and the second worlds, while the third world was the "main battlefield" between the two powers.

At the end of the 1980s, the world experienced the collapse of the bipolar order. The change of the order ensued after the crisis in the East, when the power of the Soviet Union (USSR) declined, which disintegrated that country in the period 1989-1991. Russia became a regional power with the influence limited to the part of the post-Soviet territory (Proroković, 2018, pp. 343-344). Due to the balance disorder, various local and regional conflicts broke out in East Europe.² The former bipolar order was replaced by the unipolar, hegemon order, in which one country (the USA) exercised the largest part of the military, political, economic and cultural influence in all parts of the world.

However, the unipolar order lasted shorter than the bipolar one and was rather unstable.³ Namely, many authors (primarily realists) theorized the empirics of the unipolar order, stating that the victory of the West in the Cold war did not lead to the "end of history" but to instability (Waltz, Mearsheimer, Monteiro, Proroković). The unipolar order disturbed the balance, which is unnatural for the structure. The structure is impossible if it has the strength of only one world power, and thus the unipolar structure was doomed to failure (Waltz, 2000; Proroković, 2018; Perišić, 2020a). The empirics showed that the unipolar order was subject to conflicts, both of the unipole (hegemon) with other countries, and among other countries (Monteiro, 2012). Mearsheimer says that the USA acted as a hegemon for a short time and soon regional powers as challengers appeared (Mearsheimer, 2017).

The world systems theory was initiated by Wallerstein as early as 1976 (Wallerstein, 1976). His division of the modern world into the centre ("the core"), semi-periphery and periphery (Wallerstein, 2004) corresponds to the division into the first, second and third worlds.

In the unipolar order, the semi-periphery covered the countries around the "core", which tried to be at the level of the "core" in technological and economic terms. Those countries are also capitalist, but they adjust capitalism models to their national characteristics. "In them, liberal hegemony is only partly accepted – especially in economy, technologies and industrialization models, while the political system, culture and public conscience are

² In Europe, immediately after the collapse of the bipolar order, several wars were waged. The war for Nagorno-Karabakh between Armenia and Azerbaijan (1988-1994), civil wars in the territory of ex-Yugoslavia (1991-1995), the war in Transnistria and Moldova (1992), Georgia's war against the breakaway republics of South Ossetia and Abkhazia (1991-1993), and the first Chechnya civil war (1994-1996). In the world, the first regional conflict after the collapse of the bipolar order was the Gulf War (the coalition led by the USA against Iraq, 1990-1991).

³ The unipolar order and power of the USA culminated in the aggression against the Federal Republic of Yugoslavia in 1999 and Iraq in 2003.

still dominated by local models that correspond to pre-capitalist or non-capitalist models” (Dugin, 2022c). This semi-periphery includes Russia, India and China, develop countries of Latin America, in particular Argentina and Brazil, and some Islamic countries.

It is exactly due to the politics of some countries from the semi-periphery, primarily Russia, striving to develop independently of the intentions of the West (“the core”), that the unipolar order did not turn out to be long-lasting. Proroković states that the cause of the creation of multipolarity lies “in the need of the countries to protect themselves by ensuring national security, because it is the prerequisite for realizing any interests” (Proroković, 2018, p. 342). It means that some countries, primarily Russia, did not accept the position of the second-class country in the unipolar order, even the regional one. That is why Russia, although weakened by various disintegration processes in the 1990s, very soon after 2000 started strengthening its strategic areas (military and economic power).

Therefore, unlike Wallerstein, who saw the semi-periphery and the periphery as a temporary state of underdeveloped societies that had not yet been included in the “core”, in many countries of the semi-periphery, at the time of the unipolar international order, beliefs emerged that a different, independent course of development was possible. That development “rejects the universality of capitalism and liberal globalization and rejects the right of the core to be a synonym for the future and an example of universal destiny. The semi-periphery is not seen as an indirect phenomenon between the core and the periphery, but as an independent combination of the essential civilizational identity that remains unaltered and the modernization process” (Dugin, 2022c). It meant that Russia should develop in line with its cultural-civilizational identity, which was related to the country’s resource-economic potential.

CRISIS OF LIBERAL POSTMODERNIZATION OF THE WORLD

The replacement of the bipolar order by the unipolar one was marked by yet another change of colossal importance. It is the change of temporal (historical) epochs or paradigms. The modern epoch at the end of the 20th century had its culmination and end, whereas the West first entered the postmodern paradigm (Giddens, 1998; Hard & Negri, 2005; Dugin, 2008; Žunjić, 2009; Baudrillard, 2009; Epstein, 2010). The end of the modern and the beginning of the postmodern is the outcome of the conflict of political ideologies culminating in the 20th century. Ideologies and their interpretations are “wars of ideas” with political, socio-cultural and economic dimensions. The conflicts of ideologies essentially refer to power and influence, just as with wars over territory and material resources, and their stakes can be quite high (Echevarria, 2008, p. 63).

The ideologies of liberalism, socialism and fascism in the modern epoch had their path of modernity, their own version of progress and the *end of history* as the end of the modernization process (Wallerstein, 2005; Dugin, 2008). At the end of the 20th century, only liberalism, being victorious, remains as the legacy of the overall modern (Dugin, 2008, pp. 138-139; Perišić, 2014, p. 99). The destruction of the Berlin wall is the historical turning point “whose effects exceed the standardized changes of elites and political platforms, i.e.,

the change of the entire paradigm implied tectonic transformations at the existential and metaphysical levels” (Koljević, 2019, p. 741). Therefore, Fukuyama is, on the one hand, right when he speaks of the “end of history” as the victory of capitalism and liberal democracy (Fukuyama, 1989). Liberalism „created the starting conditions for the growth of the post-modern paradigm” (Dugin, 2008, p. 150), i.e., the transition of the modern and industrial society into the postmodern and informational society (Perišić, 2014, p. 100).

What the victory of liberalism marked in practice is the phenomenon of globalization. Liberalism and the postmodern revealed that globalization was the practical realization of “primeval pretensions of the West to the universalization of its historical project and its value system” (Dugin, 2009, p. 132; Perišić, 2021, p. 891). However, it is the very flows of globalization, or the empirics of the oncoming postmodern epoch and unipolar order that deny Fukuyama and liberals. In the 1990s, the world already entered the state of deep political and economic crisis, increasing violence, wars, terrorism, “wars against terrorism”, “humanitarian” wars, economic and political sanctions. It is stated that “humanitarian” wars are waged in favour of “humanity” or “good” (Koljević, 2019, p. 745). “In that respect, everything is allowed against the enemy. The examples are Iraq, Afghanistan, Yugoslavia, Libya, Syria, Latin America etc. “It means starting wars from certain moral principles defined by the liberal West” (Perišić, 2014, p. 101). On the scene, there are moralization and „postmodern resorting to the concepts of justice and evil”, because there is no difference from the „former call for exterminating non-believers or for burning witches” (Hard & Negri, 2009, p. 32).

On the other hand, liberal postmodernization has led the world into the definite negation and rejection of all collective identities and values (from the modern and pre-modern epochs). Not only religion and tradition, which were removed from the public sphere in the West during the modern (“religion is a private matter”), but also nation and state (sovereignty) become the categories considered obsolete and thus they are rejected. Global corporations assume the role of the states, with the willing acceptance of their elites. The biological and gender collective identities are also rejected (boy and girl – instead, the neutral pronoun “it”; father and mother – instead, parent one and two etc.) In addition, the postmodern “reverses” the private and the public spheres. Individuality, which was previously governed by man (especially in the premodern, but also in the modern epoch for a long time), becomes “what man himself is governed by”. Instincts fill the public political sphere, which has been cleaned of collective identities and values. It is illustrated by LGBT movements that not only express their sexuality publicly and their personality is ruled by it, but they also strive to show it as the main issue of the public sphere, i.e., politics.

Many countries of the semi-periphery, primarily Russia, were appalled by the post-modern, in all its dimensions. That is why resistance gradually emerged to the postmodern and the “core”, and that was the beginning of the crisis of the West. The postmodern is no longer convincing and it cannot expand into the whole world. Liberal hegemony meets its end (Mearsheimer, 2018) and we see “the ‘repeated birth of history’, through which an attempt is made to establish a more just order” (Koljević, 2022, p. 4). “In theory and practice – and particularly in the ways in which it was realized through the politics of interventionism and human rights – neoliberalism was opposed by the politics of sovereignty, with the concept of self-establishment in its centre” (Koljević, 2022, pp. 3-4). In geostrategic terms, the USA

lose its levers of power (economic and military) in the home and foreign politics. “Global leadership of the USA is not only threatened, but it is most probably a historical category” (Proroković, 2020, p. 258).

In fact, the semi-periphery (the second world) gradually “ceases to be an inter-stage and a grey zone between ‘progress’ and ‘barbarianism’, ‘civilization’ and ‘archaic’, but is established as a field of sovereign civilizations that establish the basic criteria, norms and measures on their own – taking into account the human nature, God, immortality, time, soul, creed, gender, family, society, justice, development etc. The core itself thus loses the status of a universal goal and becomes only one of civilizations” (Dugin, 2022c). The second world says that “the very countries of the core are not an abstract example of the universal future, but only one of the regions of humanity, one of its provinces, which has made its choice, but that choice must remain within its boundaries” (Dugin, 2022c). Russia is a true example of the strength of the semi-periphery.

RUSSIA’S RESISTANCE TO THE POSTMODERN WEST

After the disappearance of the Soviet Union and the emergence of the postmodern, the unipolar order and the US hegemony, Russia decided to become part of the West in the 1990s (“Yeltsin’s era”). It implied copying Western political and ideological models. It was most visible in economy, where Russia failed completely through the doctrine of shock therapy between 1992 and 1998 (Živanov, 2002; Volkonsky, 2002; Branković, 2007). The economic collapse also led to the demographic drop of unfathomable proportions (Perevedencev, 2005; Petrović, 2007; Branković, 2007).⁴ In foreign politics, the pro-Western political elite “unhesitatingly followed the Western paths, like a sycophant of the West, in order to ensure economic and political dividends” (Guskova, 2003, p. 315). At the end of the 1990s, it became clear that this road took Russia towards disappearance. The West demanded further liberalization in economy and society, with the concurrent NATO expansion towards Russian borders.

Having been elected president in 2000, Vladimir Putin started cautiously opposing the pro-Western orientation imposed by “liberal reformers”. In the beginning, it was reflected in the acceptance of liberalism in economy, but also in Moscow controlling its territories.⁵ However, Putin became tougher and tougher in his commitment to sovereignty. Russia shared the liberal ideology with the West, but it “desperately wanted to combine it with sovereignty” (Dugin, 2022a). Therefore, in 2006 the Russian elite devises a political strategy with a contradictory name – sovereign democracy (Perišić, 2015, pp. 196-199). In that way, Russia wanted to be part of the global West, but at the same time keep its sovereignty. The idea was for Russia to act in a sovereign manner, which meant preserving its specific cultural and civilizational features. In that manner, Russia began defining its geopolitical

⁴ In 1992, GDP dropped by 70% as compared to 1990, and then it was halved. The national product fell from USD 2,000 billion to only USD 200 billion. In the period 1992-1998, men’s mortality rate went up by 53% and women’s by 23%. Two million people died prematurely (diseases, murders and suicides) in comparison to 1.7 million Russian casualties in the First World War (Branković, 2007, p. 49).

⁵ The Second Chechnya War (1999-2000) was the result of that compromise.

and ideological paradigm, at the time known as *Putin's plan* of 2006-2007. The plan defined the directions of acting: the development of Russia as a special and unique civilization; the protection of the entire cultural area, the Russian language, historical tradition; increasing the capacity of economy through the support of science, development of infrastructure, strengthening of investments in high technologies; ensuring a new quality of life of citizens (increasing earnings, pensions and scholarships); the protection of Russia's sovereignty, defence capacity and ensuring Russia's place in the multipolar world (Perišić, 2015, p. 200; United Russia, 2008). The period from the Putin's plan at the end of 2006 through to the military intervention in Ukraine in 2022 is denoted as the period of Russia's separation from liberal and American hegemony, i.e., its resistance towards the West ([Table 1](#)).

Russia thus wanted to preserve its identity and development (sovereignty) in the conditions of American hegemony and unipolarity. However, it could not last too long. "The ideology of the West remained uncompromising. Those who accept liberalism, have to conform to the West" (Dugin, 2022a). In the unipolar order, the West decided "who was sovereign" and "who was democratic", which meant that the majority of countries were not independent.

The postmodern epoch declared sovereignty a category overcome and replaced by national creations (NATO, EU, IMF etc.) and transnational companies. In the entire West, there was degradation of the categories of democracy from the modern epoch. It is in line with the emergence of the postmodern, which denies all collective categories, among them democracy. Degradation of democracy takes place in political and social dimensions (Perišić, 2012, pp. 141-142; Bourdieu, 1999, pp. 110-111).

The pressure of the West and of postmodernity on Russia was such that it increasingly emphasized that it was not part of the West and the postmodern epoch, but had its own development path. It was clearly expressed in the repeated appointment of Putin as Russia's president in 2012. That is when the realization of ideological and geopolitical ideas began through legal projects. In 2013, two laws came into force: the Law on responsibility for offending the believers' sentiments and the Law on the protection of children from the propaganda of non-traditional sexual relationships, which stipulated sanctions for promoting homosexuality among minors (Perišić, 2015). These two laws provoked an unprecedented anti-Russian campaign in the West and marked the beginning of the introduction of economic sanctions. It was expected because Russia had separated itself from the liberal postmodern by enacting these laws ([Table 1](#)).

This separation from the postmodern ideology was also presented by Putin at the Valdai Forum in 2013. On that occasion, Putin spoke about the values opposite to the ideology of the postmodern West. "We can see that many Euro-Atlantic countries have taken the road of denying their roots, Christian values in the foundations of the Western civilization. Moral principles and every traditional identity: national, cultural, religious, and even sexual, is being rejected. The politics is implemented that puts the family and the same-sex partnership, faith in God and faith in the Satan, at the same level" (Putin, 2013).

RESISTANCE OF RUSSIAN GEOPOLITICS TO THE THALASSOCRATIC GEOPOLITICS OF THE WEST

The main characteristic of the postmodern process is the negation and rejection of modern and premodern categories, as well as the political ideas (antipolitics) and strategies from the modern epoch. Globalization is the expansion of liberalism to the whole world, in the semi-periphery and the periphery. However, in the conditions of the gradual emergence of the resistance by Russia and the semi-periphery, the USA and the West take out the key geopolitical strategies from the “arsenal” of the modern epoch. First of all, the thalassocratic strategies of the British and American geopolitics from the beginning of the 20th century are revived against Russia. Therefore, Mackinder asserts in the British geopolitics that the West cannot allow two central countries of Eurasia (Russia and Germany) to become connected and to collaborate (Mackinder, 2009). The “cordon strategy” was formulated, according to which the East European countries, from the Baltic Sea in the north to the Adriatic and Aegean Seas in the south, must not be under the influence of either Germany or Russia (the Soviet Union) (Mackinder, 2009; Perišić, 2022, p. 44; Proroković, 2022, p. 747). Namely, the USA continued implementing the British thalassocratic geopolitics from the modern epoch – that the cordon in East Europe should ensure the “wedging” into Europe of non-European countries from the overseas world, primarily the USA. In that manner, Europe is divided into two parts and prevented from uniting geopolitically into a single continental area and alliance (Perišić, 2022, p. 44). In this “cordon”, Brzeziński marked Ukraine as the country that should be separated from Russia because, “if control over Ukraine were regained, Russia could still be the leader of a decisive Eurasian empire” (Brzeziński, 1999, p. 89). The “Orange Revolution” in Kiev in 2004 made the geopolitical goal of the West clear to everyone.

Putin’s Plan at the end of 2006 and his Munich speech in 2007 are the beginnings of the gradual building of geopolitics on the foundations of protecting sovereignty, and specific cultural and civilizational features. The crucial year when Russia as the world power once again emerged on the scene of international relations is 2008. That is when it begins denying the superpower status to the United States (Table 1). That year, Russia regained Georgia, which waged a proxy war. Immediately afterwards, Russia recognized South Ossetia and Abkhazia as independent states. Therefore, Russia imposed its unilateral solution and blocked the American imposition of a unilateral solution by Georgia attacking South Ossetia and Abkhazia. That was the first defeat of the USA after the establishment of the unipolar order. “If one state that pretends to the status of a superpower is unable to give key impulses to the regional security dynamics and thus shape international relations, then it will lose this status” (Proroković, 2018, p. 346).

Simultaneously, Russia initiated a strategic energy initiative in Europe (Nord Stream, South Stream, subsequently Turkish Stream) as the actor that can warranty the energy security to entire Europe. This also served the purpose of building new economic alliances in Eurasia and preventing the geopolitical containment of Russia (Perišić, 2016; Proroković, 2018). In the territory of Eurasia, Russia began its economic and military integration through the Eurasian Economic Union (EEU) and the Collective Security Treaty Organization (CSTO), as well as the economic and security cooperation within the Shanghai Cooperation

Organization (SCO) (Perišić, 2015, pp. 258-266). The SCO is an excellent example of how the semi-periphery countries in Eurasia try to resolve strategic issues independently of the solutions offered by the “core” (the first world, or the West). Another obvious example of the economic gathering of the semi-periphery outside the mechanisms from the “core” is BRICS. That is the economic organization established in Sankt Petersburg in 2006, in which Russia, together with other member states, threatens the economic primacy of the West.⁶ In 2022, BRICS received requests for membership by Argentina, Iran, Saudi Arabia, Turkey, Algiers and Egypt – also the countries from the semi-periphery.

By destroying the political and legal system of Ukraine in 2013–2014 (“Maidan Revolution”), the USA and the West made Ukraine a new postmodern creation as „anti-Russia”.⁷ That is why Russia returned Crimea to its territory in 2014 and helped Donetsk and Luhansk to sustain the civil war that followed after the collapse of Ukraine’s political system. In 2014, Moscow published the new *Military Doctrine of the Russian Federation*. It is in this doctrine that NATO is for the first time clearly labelled as Russia’s enemy, while NATO enlargement is seen as a direct military threat. According to the doctrine, Russia maintains the right to respond to a conventional attack by the use of nuclear weapons (Military Doctrine, 2014, sec. 12 and 27).

Russia prevented the military intervention of the USA and the West in Syria and, together with China and Iran, it established the balance of power. Finally, with the military intervention in Syria in 2015, Russia largely displaced the USA from that region. “If Russia had been defeated in Syria, its position in Ukraine would also have been undermined, which would bring into question its status of a great power” (Proroković, 2018, p. 350). Finally, with the military intervention in Ukraine in 2022, Russia is stopping the thalassocratic expansion in Eurasia and makes a radical break with the West.

INSTEAD OF A CONCLUSION. PARADIGMATIC CHANGES

The confrontation of the liberal postmodern (unipolarity and globalism) with sovereignty (multipolarity) has lasted for more than a decade. Confrontation is a specific crisis of the West because at the end of the 20th century no resistance was observed to liberal and American hegemony as the main power structures in the world. However, the liberal order met its end. At the moment when “it wanted to be totalizing, suddenly *the past and*

⁶ The economic potential of Brazil, Russia, India and China is such that these countries account for more than 25% of the world’s land area and 40% population, and participate in the global GDP with 31.5%, which is the larger share in the GDP than that of the G17 countries. These four countries are among the largest and the fastest growing markets in the world.

⁷ The postmodern project of „anti-Russia” includes the forced Ukrainization and Russophobia. It is conducted by the elite with its nationalist and neo-Nazi part, present in the west of Ukraine, with the centre in Lvov, and the liberal-western part in Kiev and central regions of the country. The Kiev elite is made of the EU supporters who are hostile towards Russia – “like a foreign country, foreign historical path and way of life”. The liberal orientation with Ukrainization is a warranty that Ukraine will not be Russia”. “It is this ideology that is the most dangerous (more dangerous than Ukrainian nationalism as such) and, together with it, it constitutes the idea bass of current Russophobia” (Perišić, 2015).

the present and the future emerged – as well as their intertwining” (Koljević, 2021, p. 12). With the return of Russia, changes occur in the international order. The return of Russia is also the *return of history* (Perišić, 2020b). This return marked the world’s shift towards sovereignty. It returns to autonomy and cultural-civilizational diversity. This is an order of “self-establishment” (Koljević, 2021). They establish their criteria and norms – “having in mind human nature, God, immortality, time, soul, creed, gender, family, society, justice, Development etc.” (Dugin, 2022c).

The global conflict between the West and Russia tells us that in that conflict Russia has finally broken off with the West (“the core”), the liberal postmodern and American hegemony. For a long time, Russia tried to maintain contact with the West, its technologies, its rules and various formats (organizations). The war in the territory of East Europe destroyed those ties. Russia left the West. In that respect, we must understand the fundamental fact that the Russian breakoff with the West and liberalism paradigmatically builds different positions and relations, not only for Russia, but also for the whole world.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Baudrillard, J. (2009). *The Intelligence of Evil or the Lucidity Pact*. Beograd: Arhipelag.
- Barnett, M., Duvall, R. (2005). Power in International Politics. *International Organization*, 59 (1): 39–75. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0020818305050010>
- Bourdieu, P. (1999). *Signal lights: contributions to resistance to neoliberal invasion*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. [In Serbian]
- Brzeziński, Z. (1999). *The Grand Chessboard*. Podgorica: CID. [In Serbian]
- Dimitrijević, V., Stojanović, R. (1996). *International relations*. Beograd: Službeni list SRJ. [In Serbian]
- Dugin, A. (2008). *Postphilosophy. Three paradigms in the history of thought*. Moskva: Evraziskoe dvizenie. [In Russian]
- Dugin, A. (2009). *Fourth Political Theory. Russia and Political Ideas of the 21st Century*. Moskva: Amfora. [In Russian]
- Dugin, A. (2022a, Mart, 22). The West as an ideology and our Russian response. *Geopolitika.ru*, 8.3.2022. Available at: <https://www.geopolitika.ru/article/zapad-kak-ideologiya-i-nash-russskiy-otvet> [In Russian]
- Dugin, A. (2022b, November, 21). Second world, semi-periphery and State-Civilization in the Theory of the Multipolar World. First part. *Geopolitika.ru*, 21.11.2022. Available at: <https://www.geopolitika.ru/article/vtoroy-mir-poluperiferiya-i-gosudarstvo-civilizaciya-v-teorii-mnogopolyarnogo-mira-pervaya> [In Russian]
- Dugin, A. (2022c, November, 28). Second world, semi-periphery and State-Civilization in the Theory of the Multipolar World. Second part. *Geopolitika.ru*, 28.11.2022. Available at: <https://katehon.com/ru/article/vtoroy-mir-poluperiferiya-i-gosudarstvo-civilizaciya-v-teorii-mnogopolyarnogo-mira-vtoraya> [In Russian]
- Echevarria, A. (2008). *Wars of Ideas and the War of Ideas*. Carlisle, PA: Strategic Studies Institute of the US Army War College, p. 63.

- Epstein, M. (2010). *After the Future: The Fate of Postmodernity*. Beograd: Draslar Partner. [In Serbian]
- Foucault, M. (1997). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. Novi Sad – Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stanojevića. [In Serbian]
- Fukuyama, F. (1989). The End of History. *The National Interest*, No. 16, 3–18. Available at: <https://www.jstor.org/stable/24027184>
- Gaddis, J. (1997). *We Now Know: Rethinking Cold War History*. Oxford: Oxford University Press
- Giddens, A. (1998). *Consequences of Modernity*. Beograd: Filip Višnjić. [In Serbian]
- Guskova, J. (2003). *History of the Yugoslav crisis (1990–2000) II*. Beograd: IGAM [In Serbian]
- Hard, M., Negri, A. (2005). *Empire*. Beograd: IGAM [In Serbian]
- Hardt, M., Negri, A. (2009). *Multitude – War and Democracy in the Age of Empire*. Zagreb: Multimed. Institut.
- Koljević, B. (2019). Neoliberal and Post-liberal Europe. *Sociološki pregled*, 53(3), 741–761. DOI: [10.5937/socpreg53-23060](https://doi.org/10.5937/socpreg53-23060)
- Koljević, B. (2021). *The change of epochs and the West at the crossroads*. Beograd: Catena mundi, Institut za političke studije
- Koljević, B. (2022). After American Exceptionalism: 21st century “Thucydides trap”. *Sociološki pregled*, 56(1), 3–23. doi: [10.5937/socpreg56-36680](https://doi.org/10.5937/socpreg56-36680)
- Mackinder, H. (2009). *Democratic Ideals and Reality: A Study in the Politics of Reconstruction*. Beograd: Metafizika.
- Mearsheimer, J. (2017). *The Tragedy of Great Power Politics*. Beograd: Udruženje za studije SAD u Srbiji, Čigoja štampa. [In Serbian]
- Mearsheimer, J. (2018). *Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities*. New Haven, London: Yale University Press
- Military Doctrine of Russia. (2014). Available at: <https://docs.cntd.ru/document/420246589>
- Monteiro, N. (2012). Unrest Assured: Why Unipolarity Is Not Peaceful. *International Security*, 36 (3): 9–40. Available at: https://www.belfercenter.org/sites/default/files/files/publication/Unrest_Assured.pdf
- Perevedentsev, V. (2005). A lot of alcohol, little Rus. *Limes plus*, 1/2005. [In Serbian]
- Perišić, S. (2012). Postmodern vanishing of politics and democracy. *Politička revija*, vol. 32(2), 139–155. <https://doi.org/10.22182/pr.3222012.7> [In Serbian]
- Perišić, S. (2014). Leaving modern Epoch behind – between the *End of History* and the fear of the Future. *Politička revija*, vol. 41(3), 91–106. <https://doi.org/10.22182/pr.4132014.4> [In Serbian]
- Perišić, S. (2015). *The new geopolitics of Russia*. Beograd: Medija centar Odbrana. [In Serbian]
- Perišić, S. (2016). The energy strategy of Russia and Serbia – an echo of the South Stream. *Vojno delo*, vol. 68(7), 28–44. DOI: [10.5937/vojdelo1607028P](https://doi.org/10.5937/vojdelo1607028P). [In Serbian]
- Perišić, S. (2020a). Changes in the International Order and Bosnia and Herzegovina – 25 years since the Dayton Agreement. *Politeia*, vol. 10/20, 41–55, DOI: [10.5937/politeia0-29380](https://doi.org/10.5937/politeia0-29380). [In Serbian]
- Perišić, S. (2020b). The return of Russia – Russia in the 21st century. *Napredak*, vol. 1(2), 128–140. DOI: [10.5937/Napredak2002127P](https://doi.org/10.5937/Napredak2002127P) [In Serbian]

- Perišić, S. (2021). Dugin's deconstruction of postmodernity – postliberalism and postpolitics. *Sociološki pregled*, 55(3), 887–907. DOI:10.5937/socpreg55-33252.
- Perišić, S. (2022). *Geopolitics and Serbs*. Beograd: Filip Višnjić. [In Serbian]
- Petrović, D. (2007). Russia and the demographic problem. *Nova srpska politička misao*. Available at: http://starisajt.nspm.rs/koment_2007/2007_petrovicd2.htm [In Serbian]
- Proroković, D. (2018). *The Era of Multipolarity*. Beograd: Službeni glasnik. [In Serbian]
- Proroković, D. (2020). American Geopolitics in Contemporary Eurasia: What Must Be Done and Can Global Leadership Be Preserved? In B. Stojanović, E. Georgievna Ponomareva (eds) *Russia and Serbia in the Contemporary World: bilateral relations, challenges and opportunities* (245–259). Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu. https://doi.org/10.18485/iipe_ru_sr.2020.ch15
- Proroković, D. (2022). Geopolitical consequences of the escalation of the Ukrainian crisis. *Sociološki pregled*, 56(3), 743–762. doi: 10.5937/socpreg56-40102
- Putin, V. (2013, September, 19). Transcript of Vladimir Putin's speech at a meeting of the Valdai Club. Internet portal of Rossiyskaya Gazeta, Available at: <https://rg.ru/2013/09/19/stenogramma-site.html>
- Tsygankov, P. (2003). *Theory of International relations*. Moskva: Gardariki. [In Russian]
- United Russia. (2008). Putin's plan is a worthy future for a great country. Election Program of the All-Russian political party 'United Russia'. Available at: <https://rg.ru/2008/02/02/edinros.html> [In Russian]
- Volkonsky, V. (2002). *Drama of Spiritual History: Non-Economic Foundations of the Economic Crisis*. Moscow: Science [In Russian]
- Wallerstein, I. (1976). *The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. New York: Academic Press, 229–233. Available at: <https://thebasebk.org/wp-content/uploads/2013/08/The-Modern-World-System.pdf>
- Wallerstein, I. (2004). *World-Systems Analysis: An Introduction*. Durham, North Carolina: Duke University Press. Available at: https://content.csbs.utah.edu/~mli/Economics%207004/Wallerstein-world-systems_analysis_-_an_introduction.pdf
- Wallerstein, I. (2005). *After liberalism*. Beograd: Službeni glasnik. [In Serbian]
- Waltz, K. (2000). Structural Realism after the Cold War. *International Security*, 25 (1), 5–41, Available at: http://www.columbia.edu/itc/sipa/U6800/readings-sm/Waltz_Structural%20Realism.pdf
- Waltz, K. (2008). *Theory of International Politics*. Beograd: Centar za civilno-vojne odnose, Alexandria Press. [In Serbian]
- Žunjić, S. (2009). *Modernity and philosophy*. Beograd: Plato. [In Serbian]
- Živanov, S. (2002). *Russia under Yeltsin: social processes and political organization 1990–1999*. Beograd: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu. [In Serbian]

APPENDIX / ПРИЛОГ

Табела 1. Оппор Русије либералној и америчкој хегемонији /
Table 1. Russia's resistance to liberal and American hegemony

Стратегија – активност Русије / Strategy – activity of Russia.	Година / Year
Путинов план / Putin's plan	2006–2007.
Победа Русије и пораз Грузије у посредничком рату за САД / The victory of Russia and the defeat of Georgia in the proxy war for the USA	2008.
Антилиберални закони у Русији / Anti-liberal laws in Russia	2013.
Враћање Крима у састав Русије / Returning Crimea to Russia	2014.
Војна доктрина Русије – НАТО је непријатељ Русији/ Military Doctrine of Russia – NATO is a military enemy of Russia	2014.
Војна интервенција у Сирији / Russia's military intervention in Syria	2015.
Промена Устава Русије – уношење духовности и традиције / Changing the Constitution of Russia - introducing spirituality and tradition	2020.
Војна интервенција у Украјини – враћање четири области у састав Русије / Military intervention in Ukraine - returning four areas of the Ukraine to Russia	2022.

(извор: аутор) / (source: author)

← НАЗАД

← ВАСК